

CRÒNICA

BARCELONA

BIBLIOTECA DE CATALUNYA. ESTADÍSTICA SETEMBRE-DESEMBRE : *Llibres entrats.* — El nombre de llibres registrats el 31 de desembre de 1915 pujava a 32,999. L'augment ha estat, doncs, en els quatre mesos darrers, de 2,613 obres, amb un total de 4,707 volums, que es distribueixen en la forma següent:

	Obres	Volums
Donatius	2,251	4,125
Canvis	265	439
Compra	97	143
Total.	2,613	4,707

L'extraordinari augment dels donatius s'explica per haver estat inventariada, en el temps que ressenya aquesta crònica, la col·lecció cervàntica cedida per D. Isidre Bonsoms a l'Institut d'Estudis Catalans (v. BUTLLETÍ, II, 120) i la qual és formada per 1,805 títols, representant un conjunt de 3,367 volums i fullets.

L'augment total experimentat per la BIBLIOTECA en l'any 1915 ha estat de 4,814 obres, i de 8,121 volums, ingressats pels conceptes següents:

	Obres	Volums
Donatius.	3,103	5,524
Canvis.	265	404
Compra	1,446	2,193
Total.	4,814	8,121

Vegi's la comparació d'aquest resultat amb el de l'any anterior :

	OBRES		VOLUMS	
	1914	1915	1914	1915
Donatius.	2,627	3,103	3,265	5,524
Canvis.	253	265	477	404
Compra	1,325	1,446	2,805	2,193
Total.	4,205	4,814	6,547	8,121

Han ingressat, doncs, 609 obres i 1,574 volums més que en l'any 1914. La puja més considerable s'observa en els donatius, per la raó indicada (476 títols); vénen després els llibres comprats i els canvis, amb 121 i 12 números més respectivament.

Entre els donadors més importants hi ha els següents:

	Vols.		Vols.
Agell, J.	1	Malgà, Mn.	2
Alcover, Mn. A. M.	3	Marquès, R.	3
Alós, J. M. d'	6	Martorell Trabal, F.	5
Alós, R. d'	68	Massó Torrents, J.	2
Aranzadi	1	Mestre Noé, F.	1
Arenas, Mn. A.	3	Miquel i Planas, R.	1
Bertràn, M. J.	1	Miret i Sans, J.	2
Carner, J.	78	Morató, J.	90
Clascar, Mn. F.	316	Oliva, V.	1
Coelho, J. A.	1	Prat de la Riba, E.	55
Colominas, J.	1	Puig i Cadafalch, J.	1
Fius	1	Roig i Roqué, J.	2
Givanel Mas, J.	3	Rubió i Lluch, A.	15
Guasp, F.	1	Segalà Estalella, Ll.	1
Klumpf, L.	1	Terradas, E.	1
L'Avenç	5	Torrents, Munner, A.	1
Lliga Regionalista	1	Valls i Taberner, F.	9
Macià, J. M. de	21	Vidal, Ll. M.	2

La senyora Viuda de D. J. Pasola Ginfrer, empleat de la Diputació de Barcelona, va cedir a la BIBLIOTECA, en memòria de seu difunt espòs, una col·lecció dels seus llibres, important en conjunt 182 volums.

ADQUISICIÓ DE MANUSCRITS. — Per compra s'han adquirit els següents:

398. *Modus sepeliendi monachos Sancti Hyeronimi*. Vall d'Hebron. 1734.

399. *Obras de Pindar i de Teocrit* (en grec). Segle xv^a. Manuscrit procedent de la biblioteca de Poblet.

401. *Doctrina christiana composta pels PP. Missioners d'Escornalbou*. Segle xviii^a.

402. *AMAT I SENJUST : Excursions per Catalunya*. Segle xviii^a.

419. *Memoria istorica di diversi successi tragici ed amorosi occorsi in Napoli o altrove a Napolitani*. Segle xvii^a.

Donatius:

400. «*Planos estados y relaciones...*» de l'Amèrica Espanyola. Segle xviii^a. Donatiu d'un bibliòfil barceloní. Amb nombrosos mapes en color.

403 a 418. 16 vols. dels segles xvii^a i xviii^a de tesis i apunts de filosofia. Donatiu del Dr. Frederic Clascar.

ARXIU. — La col·lecció de pergamins s'ha vist augmentada considerablement durant els quatre darrers mesos de 1915 amb els donatius següents: Del Sr. Miret i Sans, un miler de documents de diversos segles, des del x, relatius a molts indrets de Catalunya, sobretot Organyà, Sant Pere d'Ager, Terrassa, Alguayre, Sant Cugat. Entre ells es

troben algunes butlles i el testament del comte Guinart de Rosselló, any 1172, en trasllat contemporani de l'original. Del Sr. Joà Givanel i Mas, una lletra de Paulus V, any 1607, dirigida al seu Nunci a Espanya sobre el monestir d'Alguayre. Del Sr. Salvador Babra, un document datat a Rodes, en 1376, en el qual el Gran mestre de l'Hospital confirma un nomenament fet pel castellà d'Amposta En Joà Fernández de Heredia.

S'ha continuat l'ordenació de l'Arxiu. Actualment, tota la documentació en pergamí ja es troba instal·lada en dos armaris amb calaixos grans, de poca alsada, dintre dels quals es poden establir les divisions que es vulguin mitjançant caps obertes de la mateixa alsada que el calaix. D'aquesta manera, en cada un d'aquests, es fan les classificacions que es cregui convenient dels pergamins que s'hi guarden, atenent llur assumpte, època, tamany, etc. Tots els que són entrats fins ara hi han estat posats plans, en general després d'haver-los premsat humitejant-los lleugerament pel revers.

El registre de tota la documentació de l'Arxiu, documents en paper o pergamí, lligalls, volums, etc., ja està molt avançat. En ell s'especifiquen tots els principals detalls perquè es puguin verificar. El número d'ordre, correlatiu, que se'ls hi dóna, constitueix ja una part de la signatura definitiva, la qual compendrà, a més, altra xifra de col·locació, en redactar-se les cèdules del catàleg. Aquest es començarà aviat, tan bon punt estigui al corrent l'inventari-registre.—A.

LECTORS. — En els quatre mesos a que es refereix aquesta crònica, s'han facilitat 375 targetes d'admissió a altres tants llegidors. El nombre total dels inscrits el 31 de desembre era de 1,710, de la qual xifra 936 perteneixen als presentats en aquest any; com que dels 774 inscrits en l'any 1914 sols se n'han presentat 318 a renovar la targeta d'admissió, resulta que el total veritable de lectors que han visitat la BIBLIOTECA l'any 1915 ha estat de 1,254, els quals han ocasionat un total de 6,415 assistències en els mesos de setembre-desembre, i de 14,282 en tot l'any 1915. El promig per lector ha estat, doncs, de 11'488 contra 6'019 de l'altre any.

Quadre comparatiu dels lectors en els mesos de setembre-desembre de 1914 i 1915:

	1914	1915
Setembre	455	910
Octubre.	1,051	1,429
Novembre.	1,032	2,161
Desembre	795	1,915
Total.	3,333	6,415

El número d'obres servides amb butlletí de comanda ha estat el següent:

Setembre	461
Octubre	711
Novembre	1,092
Desembre	873
Total.	3,137

Durant tot l'any ha pujat aquesta xifra a 9,317 obres. Com se veu, quasi dues ter-

ceres parts dels concurrents, consulten sols els llibres posats en la Sala de lectura a la lliure disposició dels lectors.

Distribuïts per matèries, els llibres s'agrupen en la forma següent:

	Setembre a Desembre	Total 1915
Obres generals, Bibliografia	140	475
Filosofia	195	500
Religió	134	399
Dret i ciències socials	159	470
Filologia	167	470
Ciències pures	569	1,714
Ciències aplicades	622	1,681
Belles Arts	275	775
Literatura	490	1,785
Historia i Geografia	386	1,048

La BIBLIOTECA ha estat oberta tots els dies hàbils, llevat de la primera setmana d'octubre, en la qual s'ha procedit, segons prescriu el Reglament, a la revisió de les existències.

CATALOGACIÓ. — En el mes de maig s'ha començat a dur l'estadística dels llibres que es cataloguen diàriament, així com del nombre de cèdules de referència redactades. En els vuit últims mesos de l'any 1915 s'han omplert unes 2,537 cèdules matrius d'altres tantes obres, i 4,932 de referència, i s'han catalogat, a més, 154 volums de revistes o continuacions. En aquestes xifres no s'hi inclouen les cèdules corresponents a la col·lecció cervàntica Bonsoms, que ha estat també catalogada quasi íntegrament abans d'acabar l'any.

Les obres que, degudament catalogades, s'han posat a la disposició dels lectors, pugen a 1,720, distribuïdes per matèries en la forma següent:

Obres generals	139
Filosofia	104
Religió	341
Filologia	59
Ciències pures	63
Ciències aplicades	133
Belles Arts	94
Literatura	439
Historia	186

DIPÒSIT DE LA INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTORIA NATURAL. — En virtut d'una convenença feta amb la Secció de Ciències de l'Institut, la I. C. d'H. N. ha deixat en dipòsit a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA una bona part de les col·leccions periòdiques que reb en canvi, per a que resulti més fàcil la llur consulta i aprofitament. En el mes de juliol de 1915 es va fer la primera entrega de llibres, els quals han estat inventariats en un registre especial. Les series rebudes fins ara formen un total de 696 volums, i són les següents:

- Annual Report of the Board of Regents of the Smithsonian Institution, 1901-1907.
 Id. id. Report of the U. S. National Museum, 1900-1904.
 Missouri Botanical Garden, 1905-1912.
 U. S. Geological Survey (Monographs). Vol. 47-52.
 » » » Annual Report, 1903-1904.
 » » » Geology and ore deposits of Butte District.
 U. S. Geological Survey. Mineral Resources, 1903-1912.
 Illinois States Geological Survey (Bulletins), núm. 10, 12-19, 22, 25.
 U. S. Geological Survey (Water Supply Papers), núm. 99-363. (Hi manca algún número.)
 U. S. Geological Survey (Bulletin), núm. 234-599.
 Annual Report of the U. S. Geological Survey, 1904-1905, 1906-1913. (Id.)
 U. S. Geological Survey (Professional Paper), núm. 29-90, (Id.)

BIBLIOTEQUES POPULARS. — El report del Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya a l'Assamblea celebrada en el mes de novembre de 1915, exposava lo següent, sobres les biblioteques populars:

«L'estudi sobre Biblioteques populars que tinguérem l'honor de posar en consideració de l'Assamblea de maig prop-passat, així com els acords que n'eren la conseqüència, presenten un tot orgànic que a vosaltres vos escaigué sancionar, àdhuc en sos petits detalls, per tal de no desvirtuar el sentit i eficàcia del projecte que el Consell Permanent vos sotmetia. I aquest fet, que en opinió del Consell, és garantia del bon èxit (en sa accepció més noble) de l'empresa cultural que entre tots perseguim, esperonà en nosaltres, encara més, l'esperit de responsabilitat i el bon desig que sentíem de veure arrelada a Catalunya una institució com aquesta de les Biblioteques populars, que, tal com el vostre manament les plantejava, no poden portar, dins la nostra patria i dins la nostra cultura en general, sinó fruits de benedicció.

Ara diguem de seguida, però, que els acords, el desenrotllament dels quals l'Assamblea ens confiava, no formen pas ço que s'entén per un projecte sense risc: vol dir d'execució còmoda i fàcil i acceptació segura. El pla de Biblioteques populars, tal com ens el posàreu a les mans, fruit és, més aviat, de selecció: experiència a fer, també, damunt la col·lectivitat, mes sempre a condició que la col·lectivitat aprengui a amotllar-se, ductilitzant-se, a tota una gamma de requisits i condicions que l'han d'obligar a civil disciplina. Les nostres Biblioteques, que tindran un catàleg preestablert; que s'hauràn de dividir en Biblioteques de primer, segon o tercer grau, segons sigui la importància de la població que les sol·liciti; que seràn instal·lades en edificis expressament construïts i segons tipus previament acordats; que hauràn d'ésser dotades de personal tècnic competent, i, encara, s'imposa que aquest personal sigui femení, etc.; troben precisament, en aqueixes limitacions i precaucions, la raó de la seva definitiva viabilitat; la força i substància que les haurà de fer demà profitoses. Mes aquesta mateixa distinció i originalitat, que són la gràcia de la novella institució, ¿no es podien convertir també en l'obstacle que allunyés, o disminuís almenys, la concurrència de poblacions sol·licitants de Biblioteques? Perquè no hem de perdre de vista que, per aconseguir-ne una, no solament s'havien de subjectar els peticionaris a les limitacions transcrites més amunt, sinó que, al mateix temps (segons la base IX del projecte aprovat per l'Assamblea), per a tenir probabilitats d'adjudicació, les ciutats, viles i pobles que pretinguessin Biblioteca, calia que oferissin, per la llur part, un concurs econòmic que facilités l'execució del pla.

Així, en altre ordre d'idees, respecte de l'Escola Especial de Bibliotecaries. La sola lectura de les Bases que figuren a l'apèndix d'aquest mateix volum ja revela el criteri restrictiu, el punt de vista d'estreta relació que, en redactar-les, establí el Consell entre l'enlairat concepte que de les Biblioteques populars té l'Assamblea i allò que ha d'ésser

el personal femení encarregat de servir-les. En estatuir, doncs, les normes per a la formació de bibliotecaries, hem volgut proveir (d'acord amb les vostres indicacions) a la creació i propagació d'un tipus social que ajudés a l'obra de transformació de les condicions intel·lectuals de la nostra dona i també de la nostra societat en general. I per a fer això, obliguem les aspirants a un examen d'ingrés, hem fixat en tres anys la duració de la carrera, i hem assenyalat, així en les matèries pròpies dels exercicis d'ingrés com en la distribució d'assignatures a l'Escola, les línies principals d'una educació ensems tècnica, selectíssima i patriòtica, armant la futura bibliotecaria d'instruments de cultura fins ara reservats als molt escollits. També cal discutir, en teoria, els avantatges d'aquest procediment ennoblidor. Però, en la pràctica, ¿havia de trobar, una Escola així constituïda, aquella bona acceptació que la fes apta per a expandir i multiplicar els fruits que prometia la seva seriosa i acurada organització? En altres paraules: amb tot i donar-se l'aventatge que l'alumna aprovada en l'examen de revàlida pogués ingressar directament en el Còs especial de Bibliotecaries, i de fixar-se com a superior a 1,000 pessetes el sou d'aquest ingrés, ¿tindríem la sort de veure l'Escola prou nodrida d'aspirants al títol que oferíem, o bé la duració de la carrera, junt amb la seva complexitat, esllanguiria i retrauria àdhuc els temperaments més coratjosos?

Heus-aquí els dubtes, els dos interrogants (aquest darrer i el ja esmentat que fa referència a presentació, pels pobles, de sol·licituts de Biblioteca) que el Consell volia esvair i resoldre de seguida, per tal de poder oferir a l'Assamblea, ja solucionada, la primera i més difícil experiència que, per via d'orientació, es podia intentar respecte l'esdevenidor del projecte d'instauració de Biblioteques populars a Catalunya.

Ja celebrats avui, i closos, els dos primers concursos que el Consell a l'efecte convocà (l'un, entre els pobles, per a la petició de Biblioteques; l'altre per a proveir dèu places d'alumnes de l'Escola de Bibliotecaries), vist llur bon resultat, i ateses sobretot les consideracions, ara de poc esmentades, sobre la naturalesa de l'afer, la impressió del Consell, en ço que fa referència a la viabilitat immediata de la novella institució, no pot ésser més optimista.

Vuit són els Municipis catalans que, ben avinguts amb l'estricta reglamentació que convingui imposar-los, i suscrivint, per llur part, ofertes ben estimables, demanen a la Mancomunitat, que vulgui fer-los la mercè de fundar, en llur terme, una Biblioteca popular. Quinze foren les senyoretes aspirants al títol de Bibliotecaria que, freturoses de perfeccionar la seva educació i capacitar-se, després d'un llarg aprenentatge, per a l'alta missió social que s'assigna al nou càrrec, instaren del Consell ésser admeses a l'examen a què cal sotmetre's per ingressar a l'Escola. Entre les sol·licituts de Biblioteca, confia el Consell poder escollir quatre dels oferiments, i correspondre-hi amb sengles fundacions, triant, almenys, una Biblioteca de cada un dels tres graus. I nomenat ja (provisionalment i per un any) el professorat de l'Escola, es començaren a donar les classes dintre els primers dies d'aquest mateix novembre... I encara més: corresponent a una petició que li féu en son dia el Consell de la Mancomunitat, la Diputació Provincial de Barcelona acaba de concedir l'oportuna autorització perquè les Biblioteques populars que projectem establir puguin ésser sucursals de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA.

Resta, doncs, assegurat en la pràctica, en tota sa integritat i amb aquella mateixa puresa amb què iniciaren la institució, el normal funcionament del nou organisme de cultura en la creació i difusió del qual la Mancomunitat té posades, amb justícia, tan bones esperances. — Palau de la Generalitat, 17 de novembre de 1915.

Informe dels senyors Director i Inspector de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA respecte de la manera de funcionar de les Biblioteques populars:

«Amb data 31 de juliol de 1915, l'Excm. Diputació de Barcelona passà a informe de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA una comunicació del Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya demanant autorització perquè les Biblioteques populars que té en projecte puguin ésser sucursals de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA. Corresponent a la honrosa consulta d'aqueixa Excm. Diputació, tenen els que sotscriuen, la satisfacció de declarar que se senten completament identificats amb l'esperit que ha informat la demanda

del Consell Permanent de la Mancomunitat, creient d'absoluta conveniència que es doni a les Biblioteques populars, avui en estudi, el caràcter de branques o sucursals de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA.

Aquesta íntima relació entre el dipòsit central i les filials, hauria d'exterioritzar-se de dues maneres: a) establint en la forma més generosa possible el préstec de llibres no sols entre la BIBLIOTECA DE CATALUNYA i les populars, sinó també entre aquestes últimes; b) donant a les populars una organització igual, en les línies essencials, a l'establerta en la BIBLIOTECA DE CATALUNYA per a l'ordenació i catalogació del fons dels llibres. Aquesta uniformitat no hauria de perjudicar, naturalment, de cap manera, la flexibilitat de moviments que tota Biblioteca popular requereix per a poder-se adaptar ben íntimament a les condicions del mitjà on sigui instal·lada. S'hauria de tenir en compte, ademés, que les ordinacions que regulen el servei del públic han d'ésser molt més lliberals en les Biblioteques populars que a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, obligada, pel seu caràcter de nacional, a pendre tota mena de precaucions que garantitzin la conservació, per a les futures generacions, dels tresors que li són confiats. En reglaments especials s'establiria la forma en què s'haurien de deixar al públic de les Biblioteques populars els llibres enviats en préstec des de la de Catalunya; en alguns casos, i tractant-se de col·leccions que a Barcelona seran també excloses del préstec domiciliari, els llibres de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA sols haurien d'ésser utilitzats a la sala de lectura de les populars.

Establertes en aquesta formales relacions entre unes i altres Biblioteques, s'aconseguirà donar el grau màxim de mobilitat als llibres de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, traient-ne el major profit possible.

La BIBLIOTECA DE CATALUNYA ha de complir amb els fins de dues classes de llibreríes que es distingeixen perfectament a les terres que han arribat a la plenitud del desenrotllament en aquesta qüestió: la Biblioteca-Museu i la Biblioteca pública o lliure. La primera, del caràcter de la qual participen més o menys totes les grans Biblioteques nacionals, es proposa recullir tot el material bibliogràfic possible, servant-lo a la posterioritat com a document d'alt interès històric. Però aquesta mena de Biblioteques, tant per la quantitat de llurs fons com per les precaucions que exigeix llur caràcter de Museu, no es poden posar fàcilment al nivell del gran públic, a qui és sempre més fàcil orientar-se en una selecció que no pas en una bibliografia completa, ni li poden tampoc oferir sempre les facilitats que troba en el tipus de Biblioteques batejat pels anglesos amb el nom de *free library* (recordi's que el *British Museum* i la *Bibliothèque Nationale* de París no permeten el préstec a domicili). Això obliga a cercar un organisme més flexible, una Biblioteca feta més per als lectors que no pas per als llibres, i on els fons bibliogràfics poguessin ésser posats a guany d'un modo intensiu: aquest tipus ha trobat la seva representació més viva en les *Free Town Libraries* dels Estats Units.

Però la nostra BIBLIOTECA DE CATALUNYA ha d'ésser el Museu de la nostra producció catalana de tots els temps, antiga i moderna; ha de participar també del caràcter de les biblioteques universitàries alemanyes, estant al corrent de totes les novetats de la ciència i podent-les comunicar lliurement a domicili, als professors i estudiants; finalment ha de proporcionar medis de conrear llur esperit a les persones que viuen d'una professió allunyada dels estudis. Aquests tres fins s'obtenen convertint la BIBLIOTECA DE CATALUNYA en la central d'una xarxa de sucursals esteses per tota la nostra terra, i fins més endavant instal·lades en barris allunyats de Barcelona, que multipliquin la seva capacitat d'atracció i difusió, convertint-la en un organisme obert a totes les classes de la societat, i del que, sense destorbar-se mutuament, se'n poden aprofitar totes.

D'aquesta manera, les nostres Biblioteques populars, vindrien a ésser, respecte de la Nacional Catalana, una cosa semblant a les que als Estats Units o Anglaterra funcionen amb el nom de *branch libraries*: elles poden fer directament el servei de préstec, independentment de la central, però estant-hi lligades administrativament, i tenen col·leccions permanents demés de les que reben per un espai de temps de la central o de les que canvien periòdicament amb les similars per a mantenir sempre despert, amb la renovació de llurs cabals bibliogràfics, l'interès dels llegidors. Establint una organització semblant, les nostres Biblioteques populars no sols servirien al públic llurs llibres propis, sinó tots aquells que la BIBLIOTECA DE CATALUNYA pogués destinar al préstec forà.

Dos grans aventatges s'obtindrien fent l'organització en tal forma: augmentar l'eficàcia de la Biblioteca mare, i aixecar el prestigi de la popular, evitant-se des del principi el perill de desencoratjar el lector que no troba en una Biblioteca incipient més que ben poca cosa del que desitja veure, i que s'esbravi ràpidament l'interès que una petita llibreria, sense grans medis materials per a renovar ses existències, pugui oferir.

Perquè esdevingui viable i fructuós aquest pla, es necessiten dues coses: Primer, la uniformitat completa en els mètodes de catàleg, sistematització i ordenació dels llibres de les populars, atenent-se, en això, als procediments empleats en la BIBLIOTECA DE CATALUNYA. Aquesta uniformitat no és gens difícil d'obtenir des del moment que el personal que cuidarà de les noves Biblioteques haurà rebut la seva educació tècnica en la de Catalunya. En segon lloc, la formació d'un catàleg general únic, que hauria d'ésser imprès no en forma de llibre, que no permet intercalacions i és vell abans de publicar-se, sinó en cèdules. N'hi hauria prou amb què de tota obra destinada a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA o a les populars se n'imprimís en diversos exemplars la cèdula de catàleg, la qual es repartiria a totes les Biblioteques perquè totes elles estiguessin al corrent de les noves adquisicions de cadascuna. Així el lector del més allunyat recó de Catalunya podria saber tot seguit el lloc on existís un llibre per ell demanat. Als Estats Units hi ha algunes grans Biblioteques que imprimeixen així llurs catàlegs, i darrerament se començà a assajar igual sistema a la de Berlín per a formar el catàleg únic de totes les Biblioteques prussianes. El BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA podria tenir una secció que esdevingués l'orgue d'aquestes Biblioteques populars i servis de medi de relació de les unes amb les altres, com el *Bulletin des Bibliothèques Populaires*, de París, o les *Blaetter für Volksbibliotheken und Lesehallen*.

La tendència, avui general en el règim de les Biblioteques populars, va cap a centralitzar-les en una, de la que vénen a ésser filials o sucursals. Els Estats Units han donat l'exemple amb la llei promulgada per l'Estat de Nova York sobre les *Free Town Libraries*, que posa les Biblioteques públiques sota la direcció de la Universitat que les subvenciona. A Alemanya, a la província de Posen, on el Govern prussià invertí grans quantitats en Biblioteques populars destinades a fortificar l'esperit alemany a Polònia, l'experiència ha demostrat la necessitat d'establir una direcció única sobre tot l'organisme de les Biblioteques, i, a tal efecte, es creà la Biblioteca provincial circular, que és un departament de la *Kaiser-Wilhelm-Bibliothek* de Posen i és regit pel director d'aquesta. Ella és la que cuida de reformar i reforçar anualment les existències bibliogràfiques de les Biblioteques que d'ella depenen, evacuant llurs consultes i constituint el punt d'apoi de l'organisme. Finalment, a França mateix, on s'establiren les Biblioteques populars municipals i les lliures, amb recíproca i absoluta independència, és cada dia més intens el moviment en favor d'una unió administrativa i jeràrquica de totes elles, en benefici del públic i de l'aprofitament dels capitals empleats.

Aquestes són les raons que creiem del cas exposar en favor de la demanda del Consell Permanent de la Mancomunitat i del nostre propi criteri.

L'Excm. Diputació de Barcelona resoldrà el que consideri més convenient. — Barcelona, 19 de setembre de 1915. — *El Director*, JORDI RUBIÓ. — *L'Inspector*, J. MASSÓ TORRENTS.»

ESCOLA DE BIBLIOTECARIES: Organització:

«La conveniència en aquesta etapa de crisi general, de reduir al mínim possible les despeses que han d'esdevenir ordinàries, imposa en l'organització d'aquesta Escola el criteri de formar-la no a base de professors que trobin en aquesta ensenyança la funció primordial de llur activitat, i per tant hagin d'esperar-ne una retribució suficient per a viure'n, sinó per via d'acumulació d'aquestes càtedres a personalitats que ja en l'ensenyança, ja en la investigació, hagin assolit una situació prestigiosa i puguin, per una modesta retribució, donar les noves ensenyances.

Així s'aconsegueix, d'una banda, el màxim d'economia amb el màxim de nivell científic en el professorat; d'altra banda, es completa la remuneració, sempre deficient i escassa, dels càrrecs docents, en la forma d'acumulació de funcions semblants, acostumada en quasi tots els països.

Hagut esment d'aquestes raons,

El Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya, ha deliberat :

I. Per a formar el Tribunal d'examen d'ingrés a l'Escola de Bibliotecaries són designats D. Eugeni d'Ors, D. Pompeu Fabra i D. Emili Asencio.

II. Es confia, amb caràcter interí, la càtedra de Bibliologia (classe setmanal) a D. Jordi Rubió, Director de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, amb la gratificació de 500 pessetes; la de Llengua llatina (classe diària) a don Lluís Segalà, professor de la Universitat de Barcelona; la de Teoria i història de la Cultura (lliçó diària) a D. Eugeni d'Ors, Secretari de l'Institut de Ciències; i la de Principis i desenrotllament històric de les Ciències físiques i naturals (lliçó diària) a D. Rafel Campalans, professor de Física de l'Escola Superior d'Agricultura, amb la gratificació de 1,500 pessetes cada un, i amb el mateix caràcter provisional o interí.

Per a l'estudi de la Gramàtica catalana, assistiran les alumnes a la classe creada per la Diputació de Barcelona, confiada a D. Pompeu Fabra.

III. Es designat també interinament D. Eugeni d'Ors per a exercir les funcions de Director de l'Escola, i la senyoreta Maria Lois per a desempenyar la Secretaria.

IV. Es gestionarà de la Diputació de Barcelona que permeti instal·lar aquestes classes a l'edifici de la Universitat Industrial, habilitat per a Escola de Bells Oficis.

V. Les despeses de l'Escola fins a 31 de desembre d'aquest any, seràn abonades amb càrrec al capítol IV, art. 2.ª, partida 49, de l'actual Presupost.

Palau de la Generalitat, 14 d'octubre de 1915. — *El President, E. PRAT DE LA RIBA.*
— *El Secretari interí, LLUÍS JANER.*»

OBRA DE BIBLIOTEQUES POPULARS. — Amb aquest títol, l'Associació Protectora de l'Ensenyansa Catalana ha publicat la següent circular:

«Es una antiga llei la que fa nàixer les més altes efusions al volt de les més altes idees. Hi ha un precedent en totes les èpoques de que en la cursa de les accions més belles ha voleiat la crinera dels més bells entusiasmes. Es, doncs, obeint a aquest precedent i a aquella llei antiga que la nostra actuació comença. La Mancomunitat de Catalunya ha pres darrerament un acord de la més alta significança. En la nostra Assamblea Nacional s'ha acordat la instauració de Biblioteques Populars a Catalunya com a millor mitjà per a la difusió de cultura en el nostre poble. I l'Associació Protectora de l'Ensenyansa Catalana, que ha estès sa col·laboració a tot el que sia difondre coneixements segons una manera ben nostra, ha cregut que devia aportar sa contribució d'amor i crear en son si un organisme fomentador de les institucions ideades. Heus-aquí la raó d'existència d'aquesta Obra de Biblioteques Populars.

Mancava a Catalunya una intensa acció difusora de coneixements que fós a l'ensem regularitzada per una disciplina orgànica. Heus-aquí, doncs, la missió de les Biblioteques Populars : difondre saber amb seny : crear fonts de coneixement apartant-se d'aquells exemples de sales de lectura on es recullen totes les publicacions gratuïtes i tots els llibres inútils que s'han escrit. Les Biblioteques Populars seràn, respecte això, d'una gran eficàcia, car en elles una consciència superior establirà una selecció de contingut. Els qui sien assedegats de coneixements no exposaràn llur esperit sobre l'abim d'una cultura dubtosa. D'aquesta guisa s'enriquirà la vida dels llocs on aquestes Biblioteques Populars s'instaurin, car elles difondran saber, que és norma, que és llevor d'educació civil. Temples de civilitat podríem nomenar aquestes Biblioteques Populars de Catalunya; temples en el silenci dels quals s'educarà el jove esperit del nostre poble.

Al foment d'aquestes belles institucions la nostra obra deu encaminar-se. I per a donar eficàcia a la tasca hem d'adreçar-nos principalment al poble que és el que les ha d'estimar. D'ell n'ha de pervindre el triomf de la idea nascuda. En que el poble la comprengui i l'ami és el deure que ens hem imposat. Cal que en les ciutats i viles catalanes es desperti un dalit de possessió de la Biblioteca popular. Cal que la gent la demani com demanaria pa en temps de fam o aigua en temps d'eixut. Es precis que floreixi arreu de Catalunya la il·lusió nova. Tots els homes deuen influir en llur radi d'acció per a que les corporacions les sol·licitin. Així, en el sol acte del desig, la influència de la Biblioteca ja es deixarà sentir. Car ha d'ésser una sensació molt bella trobar-se pres d'un anhel que

agermani les tendències més diverses, com el d'aquestes Biblioteques Populars que s'escamparan per nostra terra com una benedicció. — *Eugeni d'Ors*, president; *Antoni Salvador*, viç-president; *Lluís Segalà i Estalella*, *Joaquim Folguera*, *Albert Bastardas*, *Francesc Layret*, vocals; *Francesc Rosell*, secretari.»

RESOLUCIÓ DEL CONCURS DE BIBLIOTEQUES POPULARS. — De resultes del Concurs obert (v. BUTLLETÍ, II, 130) sol·licitaren la concessió d'una Biblioteca Popular els Ajuntaments d'Olot, Sitges, Sant Hilari Sacalm, Sallent, Valls, Sabadell, Berga i Manresa, però les dues últimes peticions foren excloses pel Consell de la Mancomunitat per no avenir-se amb les condicions fixades en les bases corresponents. L'Ajuntament de Badalona acordà fer la petició, però no arribà a presentar-se al Concurs. Amb data de 23 desembre 1915 el Consell acordà concedir les següents biblioteques: de primer grau, a Sabadell, Olot i Valls; de segon grau, a Sallent.

BIBLIOTECA DEL CONSELL D'INVESTIGACIÓ PEDAGÒGICA (Urgell, 187). — Moviment de la Biblioteca durant el segon semestre de 1915.

Llibres extrets de la Biblioteca, amb especificació de llurs matèries.

Matèries	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre	Total
Obres generals	32	22	10	7	19	29	119
Filosofia	16	14	27	22	25	41	145
Religió	4		3	10	6	3	26
Ciències socials i pedagogia .	163	130	140	173	181	182	969
Filologia	22	38	50	55	37	47	249
Ciències pures	54	67	74	99	106	97	497
Ciències aplicades	24	22	37	42	46	27	198
Belles Arts	28	41	32	25	35	27	188
Literatura	51	85	66	59	69	73	403
Historia	52	64	61	59	77	83	396
Sumes. .	446	483	500	551	601	609	3,190

Visitants que han vingut a la Biblioteca: 2,404.

INSTITUT DE CULTURA I BIBLIOTECA POPULAR PER A LA DÒNA (Elisabets, 12). — Moviment de la Biblioteca en el segon semestre de 1915:

Classificació per matèries	Biblioteca circulant		Biblioteca pública	
	Llibres deixats a domicili		Llibres llegits a la Biblioteca	
0 Treballs Generals i bibliografia. .	137		53	
1 Filosofia	102		21	
2 Religió-Teologia	165		11	
3 Ciències Socials-Dret	359		46	
4 Filologia	112		43	
5 Ciències Naturals	93		25	
6 Ciències Aplicades	109		20	
7 Belles Arts	76		25	
8 Literatura	3,168		142	
9 Historia i Geografia	269		25	
Total. .	4,590		411	

SOCIETAT DE GEOGRAFIA COMERCIAL (Barcelona). — En el núm. 11 de les seves publicacions (Barcelona-Horta, 1915) s'hi publica un inventari de les mapes, cartes nàutiques, plànols i atlas antics i moderns existents en la biblioteca d'aquesta corporació. S'hi mencionen en conjunt 236 exemplars, entre els que hi figuren reproduccions, moltes d'elles fotogràfiques, de les obres més interessants de l'antiga cartografia catalana. No s'han proposat els autors fer un catàleg, lo qual explica l'ordre no massa pràctic en que s'ha agrupat el material. De vegades s'hi troba a faltar la indicació del lloc on és conservat l'original, i algú cop una major precisió en la identificació de l'autor. Sembla, per exemple, que el núm. 77 es refereix a la famosa carta catalana que, procedent de la biblioteca del Louvre, figura avui en la Nacional de París, i en aquest cas, en lloc de citar l'opinió poc fonamentada que la creu d'autor italià, no haguera estat de més posar el nom del mallorquí Cresques, a qui sembla poder-se atribuir. De tota manera és un repertori ben útil, que demostra els ben orientats esforços de la Societat de Geografia per a constituir un nucli especialitzat en la seva biblioteca. — R.

CERVERA

BIBLIOTECA DE L'ARXIU MUNICIPAL. — Està constituint-se actualment, integrant-la diverses seccions:

1. *Biblioteca consultiva de l'Arxiu.* — Llibres i revistes de Història, Arqueologia, Arxivologia, Erudició, Estadística, etc., procedents principalment de donatius de l'Excm. Diputació de Barcelona, Excm. Ajuntament de Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Real Academia de Bones Lletres i de particulars.

2. *Biblioteca Cerverina.* — a) Llibres estampats a Cervera, principalment en temps de la Universitat Literària, des de 1722 pels impressors Josep Faig, Tomàs Senant, Manuel i Antonia Ibarra, Josep Barber, Segimón Bou Baranera, Josep Casanovas, Bernat Pujol i Francisco Beleta.

b) Llibres d'autors fills de Cervera: Pere Giscafré, Josep Corts, Josep de Vega i de Setmenat, Josep Salat, Joan i Josep de Nuix, Baró de Juras Reals, etc.

c) Llibres que directa o indirectament tinguin per objecte l'estudi de la ciutat o sa comarca, o la història llur.

— Algunes altres obres procedents de donatius particulars, les quals no entren propiament en les seccions esmentades, podran en son dia iniciar la formació d'una Biblioteca general.

— Escasses són les curiositats bibliogràfiques de la naixent Biblioteca: anotarem les següents:

Beeci de Consolació: Ms. del s. xiv-xv en paper, escrit a dos corondells, amb caplletres de color blau i vermell. És la traducció de Ginebreda (manquen uns quants fulls).

— Joan de Nuix i de Perpiñá: «El Espíritu del Cristianismo» (Ms. inèdit del s. xviii).

— Joan de Nuix i de Perpiñá: «Reflexiones imparciales sobre la Humanidad de los Españoles en Indias contra los pretendidos filósofos y políticos, para servir de luz a las Historias de los señores Raynal y Roberston de Don Juan de Nuix y de Perpiñá, adicionadas por el mismo autor y traducidas en lengua castellana por su hermano Don Josef de Nuix Perpiñá Tristany y de Bardaxi Bachiller en leyes y Doctor en Sagrados Cánones.»

Aquest Ms. fou estampat en l'any 1783 a Cervera en la Impremta de la Universitat.

L'original de Joàn Nuix havia estat publicat en italià a Venezia en l'any 1780.

— Josep de Nuix i de Perpiñà : «Defensa de las dos Potestades Eclesiastica y secular en su mayor extensión contra los que a título de defender la una impugnan la otra.» Ms. s. XVIII.

— Francisco Solsona i de Josa : «Varios conceptos Panegíricos y Morales.» — Ms. s. XVIII.

— Josep Corts : «Estado antiguo y moderno de la Ciudad de Cervera coordinado por Joseph Corts. Regidor perpetuo de la referida ciudad y capitan que fué de Infantería Española en el Regimiento de los naturales de Cervera. Se saca a la publica luz para eterno monumento de sus fidelísimos concitadinos.»

Ms. vers 1723, inèdit, malgrat estar tot dispost per a la publicació, inclús la Llicència i la Tassa.

— (Anònim) : «Maravillosa Vision que tuvo el H. Alonso Hermitaño de N. Señora del Camino. Aparición de Merlin el Nigromántico. Revelación de Texas arriba y elevación de Texas abajo.» Ms. s. XIX, principis. — A. D. S.

PRINCIPALS ADQUISICIONS DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

BIBLIOGRAFIA, BIBLIOLOGIA

- BARRANTES, Vicente : Catálogo razonado y crítico de los libros, memorias y papeles impresos y manuscritos, que tratan de las provincias de Extremadura. — Madrid, Rivadeneyra, 1865.
- BERWICK SAYERS W. C. : Canons of Classification applied, to «The subject», «The expansive», «The decimal» and «The Library of Congress» classifications. — London, Grafton & Co, 1715.
- GRAESEL, A. : Manual del Bibliotecario. — Santiago de Chile, 1913. T. I.
- Mélanges offerts à M. E. Picot par ses amis et ses élèves. — Paris, E. Rahr, 1913. 2 vols.
- MIQUEL PLANAS, R. : Bibliofilia. Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de Llengua y Literatura catalanes en particular. — Barcelona. Vol. I, 1911-1914.
- PÉREZ PASTOR, C. : Bibliografía Madrileña; o Descripción de las obras impresas en Madrid. — Madrid, Tip. de los Huérfanos, 1891-1907. 3 vols. — La Imprenta de Medina del Campo. — Madrid, Rivadeneyra, 1895.
- SERRANO SANZ, M. : Apuntes para una Biblioteca de escritoras españolas desde el año 1401 al 1833. — Madrid, Suc. de Rivadeneyra, 1903-1905. 2 vols.
- STEARNS, Miss L. E. : Essentials in Library Administration. — Chicago, American Library Association Publishing Board, 1912.
- WILSON, M. : Books for High School. — Chicago American Library Assoc., 1914.

FILOSOFIA

- BOUTROUX, E. : Science et Religion dans la Philosophie contemporaine. — Paris, E. Flammarion, 1913, [Bibliothèque de Philosophie scientifique.]
- FOSSEY, C. : La Magie assyrienne. — Paris, E. Leroux, 1902.
- HOFFDING, H. : Moderne Philosophen, — Leipzig, O. R. Reisland, 1905.
- JAMES, William : Some problems of Philosophy. — London, Longmans, Green & Co, 1911.
- JANDELLI, G. : Fondamenti della Morale. — Torino, Ditta Pombo, 1915.
- LAMENAIS, F. : Essais d'un système de Philosophie catholique, 1830-1831. — Paris, Blond & Co, 1906.
- PIQUER, A. : Lógica. — Madrid, J. de Ibarra, 1771.
- PIQUER, A. : Philosophia moral para la juventud española. — Madrid, B. Cano, 1787. 2 vols.
- RENAN, E. : Averroès et l'Averroïsme. — Paris, M. Levy, 1882.

RELIGIÓ

- AUBER, A. : Histoire et théorie du Symbolisme religieux avant et depuis le Christianisme. — Paris, Fechoz & Letouzey, 1884. 4 vols.
- CABROL, Dom : Introduction aux études liturgiques. — Paris, Blond & Co, 1907.
- CHEVALIER, U. : Poésie liturgique traditionnelle de l'Eglise catholique en Occident. — Tournai, Derclée, Lefebvre & Co, 1894.
- Eucologi : Publicació oficial del Congrés Litúrgic.

- gic de Montserrat. — Barcelona, Ramos, 1915.
- Genesis*. Uebersetzt u. erklärt von Hermann, Gunkel. — Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1910.
- HARNACK, A. : Beiträge zur Einleitung in das Neue Testament. — Leipzig, J. C. Hinrichs, 4 vols.
- HARNACK, A. : Lukas der Arzt, der Verfasser des 3ten Evangeliums u. der Apostelgeschichte. — Leipzig, J. C. Hinrichs, 1906. [Beiträge zur Einleitung in das Neue Testament.]
- JEREMIES, A. : Das Alte Testament im Lichte des Orients. — Leipzig, J. C. Hinrichs, 1906.
- LAGRANGE, M. J. : Le Messianisme chez les Juifs. — Paris, J. Gabalda & Cie, 1909. [Etudes Bibliques.]
- La Genesi*. Traducido en Prouvensau per Frederic Mistral. — Paris, H. Champion, 1910.
- LEITE DE VASCONCELLOS, J. : Religiões da Lusitania na parte que principalmente se refere a Portugal. — Lisboa, Imprensa Nacional, 1897-1913, 3 vols. [Contribuições da Sociedade de Geographia, de Lisboa.]
- LUTER, M. : Die Bibel, oder die ganze Heilige Schrift des Alten u. Neuen Testaments nach der deutschen Uebersetzung D. Martin Luther's. — Halle a/S. Canstein'schen Bibelanstalt, 1910.
- Martyrologium*, romanum Gregorii XIII, jussu editum Urbani VIII et Clementis X auctoritate recognitum; ac deinde anno 1749 Benedicti XIV opera ac studio emendatum et auctum. — Romae, Typis Polyglottis Vaticanis, 1913.
- MAURY, Alfred : Croyances et légendes du Moyen âge. — Paris, H. Champion, 1896.
- Rituale ecclesiae et diocesis Barcinonensis*, ad normam Ritualis romani, auctum, correctum et emendatum. — Barcinone, Pla, 1840.
- SHIMER, J. : A critical and exegetical Commentary on Genesis. — Edinburgh, T. & T. Clark, 1910. [The International Critical Commentary.]
- The Gelasian Sacramentary* : Liber Sacramentorum Romanae Ecclesiae. — Oxford, at The Clarendon Press, 1894.
- VIARD, P. : Histoire de la Dime ecclésiastique dans le royaume de France aux XIIe et XIIIe siècles. 1150-1313. — Paris, A. Ricard, 1912.
- WELLHAUSEN, J. : Die Composition des Hexateuchs u. der historischen Bücher des Alten Testaments. — Berlin, G. Reimer, 1899.
- WORDSWORTH, J. : The Ministry of Grace. — London, New York & Bombay, Longmans, Green & Co, 1903.
- WINER, G. B. : A treatise on the Grammar of New-Testament Greek, regarded as the basis for New-Testament Exegesis. — Edinburgh, T. & T. Clark, 1882. 3ª edition.
- DRET, CIENCIAS ECONÓMICAS
I SOCIALS, FOLK-LORE
- ALBERTI, Mario : L'Economia del Mondo prima, durante e dopo la Guerra europea. — Roma, Athenaeum, 1915.
- BULBENA TOSELL, A. : Asaig de Bibliografia paremiològica catalana. — Barcelona, Babra, 1915.
- CAMBÓ, F. : Actuació regionalista; a propòsit d'un article de Don Gabriel Maura Gamazo. — Barcelona, Lliga Regionalista, 1915.
- DONCIEUX, G. : Le Romancero populaire de la France. — Paris, Bouillon, 1904.
- EINAUDI, L. : Corso di Scienza delle Finanze. Seconda edizione. — Torino, E. Bono, 1914.
- GAY DE MONTELLÁ, R. : Seguros Marítimos. — Madrid, 1915. [Manuales Reus. Vol. 24.]
- GOBLET D'ALVIELLA : Croyances, Rites, Institutions. — Paris, P. Geuthner, 1911. 3 vols.
- HIRST, F. W. : The Political Economy of War. — London and Toronto, Dent, 1915.
- MASSLOW, P. : L'Evolution de l'Economie nationale. Introduction à la Sociologie et à l'Economie politique. — Paris, Giard & Brière, 1914.
- RUBIO BORRÁS, M. : Historia de la Real y Pontificia Universidad de Cervera. — Barcelona, A. Verdaguier, 1915.
- SERRA BOLDÚ, V. : Calendari folklòric d'Urgell. — Barcelona, Seix & Barral, 1914.
- WATSON, F. : Vives. On Education. A translation of the «De Tradendis Disciplinis» of Juan Luis Vives. Together with an Introduction... — Cambridge, at the University Press, 1913.

FILOLOGIA

- BACCI, L. & SAVELLI, A. : Dizionario Spagnuolo-Italiano. — Firenze, G. Banti, 1908.
- ERMONT, A. : Morphologie historique du Latin. — Paris, C. Klincksieck, 1914.
- FORCELLINUS, A. : Totius Latinitatis Lexicon. In hac 3ª editione auctum et emendatum a Josepho Furlanetto. — Patavii, Typis Seminarii, 1827-1831. 4 vols.
- FULLANA MIRA, L. : Gramàtica elemental de la llengua valenciana. Proleg d'En Teodor Llorente Falcó. — Valencia, Tip. Domenech, 1915. [Centre de Cultura Valenciana.]
- GRENPELL, B. & HUNT, A. : The Oxyrhynchus Papyri. Edited with translations and notes. — London, The Offices of the Egypt Exploration Fund., 1899-1914. Vols. II-X.
- LEXER, M. : Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch. — Leipzig, Hirzel, 1915.
- MIRET SANS, J. : Antics documents de llengua catalana. — Barcelona, Casa de Caritat, 1915.
- NONIUS MARCELLUS : De compendiosa doctrina, I-II. — Oxford, at the Clarendon Press, 1895, *Studi della Scuola Papirologica*. — Milano, Hoepli, 1915. [R. Accademia Scientifico-Letteraria in Milano.]
- VIRAZA, Conde de la : Bibliografía española de lenguas indígenas de América. — Madrid, Tip. Sucs. de Rivadeneyra, 1892.

GEOLOGIA I PALEONTOLOGIA

- AGASSIS, L. : Etudes critiques sur les Mollusques fossiles. — Neuchâtel, Tip. Petitpierre, 1840.
- ALBERTI, F. : Ueberblick über die Trias mit Berücksichtigung ihres Vorkommens in den Alpen. — Stuttgart, J. G. Colta, 1864.
- BARRANDES, J. : Système silurien du Centre de la Bohême. — Prag & Paris, chez l'Auteur, 1852-1872. 5 vols.
- BRONN, H. G. : *Lethæa Geognostica*, oder Abbildungen und Beschreibungen der für die Gebirgs-Formationen bezeichnendsten Versteinerungen. — Stuttgart, E. Schwitzerbart, 1837 i 1838. 2 vols.
- BROCCHINI, G. B. : *Conchiologia fossile subapennina*, con osservazioni geologiche sugli Appennini e sul suolo adiacente. — Milano, G. Silvestri, 1843. 2 vols.
- CABRÉ AGUILÓ, J. : El arte rupestre en España (regiones septentrional y oriental). Prólogo del Excmo. Sr. Marqués de Cerralbo. — Madrid, Museo Nacional de Ciencias Naturales, 1915. [Junta para Ampliación de Estudios.]
- CUVIER, G. : Recherches sur les ossements fossiles. — Paris, E. D'Ocagne, 1834-1836. 10 vols.
- DE LANAY, L. : La Science Géologique, Les méthodes. Les résultats. Les problèmes. Son histoire. — Paris, Colin, 1913.
- DRUDE, O. : Manuel de Géographie botanique. — Paris, P. Klincksieck, 1897.
- DUMORTIER, E. : Etudes paléontologiques : Depots jurassiques du Bassin du Rhone. — Paris, Savy, 1864-1874. Parties I-IV.
- FONTANNES, F. : Le vallon de la Fully et les Sables à Cuccius des environs d'Heyrieux (Isère). — Lyon, Georg, 1875, 1889. 4 vols.
- GAUDRY, A. : Les Enchainements du Monde Animal dans les temps géologiques. — Paris, F. Savy, 1883-1890, 1878. 3 vols.
- GIEBEL, C. : Repertorium Petrefacten Deutschlands. — Leipzig, List & Franke, 1866.
- GOLDFUSS, A. : Abbildungen u. Beschreibungen der Petrefacten Deutschlands u. der angrenzenden Länder. — Leipzig, List & Franke, 1862-1863. 2^a Auflage.
- HAUG, E. : Traité de Geologie. — Paris, A. Colin, 1907.
- HAWLE, J. & A. J. C. CORDA : Prodom einer Monographie der böhmischen Trilobiten. — Prag, Calve, 1847.
- HERNANDEZ PACHECO, E. : Geologia y paleontología del Mioceno de Palencia. — Madrid, Museo Nacional de Ciencias Naturales, 1915.
- HEER, O. : Flora tertiaria Helvetiae. Die tertiäre Flora der Schweiz. — Winterthur, Wurster, 1855-1859. 3 vols.
- Le Monde primitif de la Suisse. Trad. de l'Allemand, par Isaac Demole, Genève-Bale, Georg., 1872.
- Recherches sur le climat et la végétation du pays tertiaire. Trad. de Charles Th. Gaudin. — Winterthur, J. Wurster, 1861.

LANGLOIS, Ch. V. : La connaissance de la Nature et du Monde au Moyen Age. — Paris, Hachette, 1911.

LOCARD, A. & G. COTTEAU : Description de la Faune des terrains tertiaires moyens de la Corse. — Paris, Savy, 1877.

MIERS, H. : Mineralogy. An introduction to the scientific study of minerals. — London, Macmillan & Co. 1902.

MUNRO, J. & A. JAMIESON : A Pocket-Book of Electrical Rules and Tables, for the use of electricians and engineers. — London, Griffin & Co, 1908.

RÉROLLE, L. : Etudes sur les Végétaux fossiles de Cerdagne. — Montpellier, Bocher & fils, 1884.

ROBIN, A. : Géologie pittoresque : La Terre, ses aspects, sa structure; son évolution. — Paris, Larousse.

SACCO, F. : Il bacino terziario del Piemonte. — Milano, Tip. B. di C. Relleschini. D. C., 1889.

SANDBERGER, C. L. Fridolin : Die Land u. Süßwasser Conchylien der Vorwelt. — Wiesbaden, C. W. Kreidel, 1870-1875.

SAPORTA, C. : Le Monde des Plantes avant l'apparition de l'Homme. — Paris, G. Masson, 1879.

SAPORTA, G. : Origine paléontologique des arbres cultivés ou utilisés par l'Homme. — Paris, J. Baillière, 1888.

SAPORTA, G. DE & MARION A. F. : Recherches sur les Végétaux fossiles de Meximieux. — Lyon, Genève & Bale, H. Georg., 1876.

SERRES, M. DE : Géognosie des terrains tertiaires ou Tableau des principaux animaux invertébrés des terrains marins tertiaires, du Midi de la France. — Montpellier, Paris, Pomathio-Durville, 1829.

SCHARFF, R. F. : European Animals... — London, A. Constable & Co, 1907.

STEIMANN, G. & O. WECKENS : Handbuch der regionalen Geologie. — Heidelberg, Winter.

CIENCIAS FÍSICAS I MATEMÀTIQUES

BEAUREGARD, P. : Guide scientifique du Géographe-Explorateur. — Paris, Gauthier Villars, 1912.

BENOIT, J. R. GUILLAUME, Ch. E. : La mesure rapide des bases géodésiques. 4e édition. — Paris, Gauthier Villars, 1908.

BLIM, E. & ROLLENT DE L'ISLE, M. : Manuel de l'Explorateur. — Paris, Gauthier Villars, 1911. 2^a édition.

BRAGG, W. H. : Studies in Radioactivity. — London, Macmillan & Co, 1912.

BRIOT, C. : Cours de Cosmographie, ou Elements d'Astronomie. — Paris, Dunod, 1867.

CURRY, Charles Emerson : Electromagnetic theory of Light. — London, Macmillan & Co, 1915.

FABRY, E. : Problèmes de Mécanique Rationnelle à l'usage des candidats aux certificats de licen-

- ce et à la agrégation. — Paris, J. Hermann, 1915.
- IBBETSON, W. J. : An elementary treatise on the mathematical theory of Perfectly Elastic Solids with a short account of Viscous Fluids. — London, Macmillan and Co., 1887.
- JACOB, L. : Le Calcul mécanique. — Paris, Doin & fils, 1911. [Encyclopédie Scientifique. Vol. 27.]
- NEISON, E. : The Moon and the condition and configurations of its surface. — London, Longmans Green Co., 1876.
- OCAGNE, D. : Calcul graphique et nomographie. — Paris, Doin Fils, 1914. [Encyclopédie Scientifique. Vol. 27.]
- PIQUER, A. : Física moderna racional y experimental. — Madrid, Tip. Bl. Roman.
- RAMSAY, W. : Elements and Electrons. — London-New-York, Harper & Brother, 1912.
- REMOND, A. : Exercices de Géométrie analytique à 2 et à 3 dimensions. — Paris, Gauthier Villars & fils, 1898. 2 vols.
- SUDDARDS FRANKLIN, W. : Electric Waves. — New-York, Macmillan Co., 1909.
- SPATARO, D. : Trattato teorico e pratico di Idromecanica. — Milano, Hoepli, 1915.
- TISSERAND, F. : Traité de Mécanique céleste. — Paris, Gauthier Villars, 1889-1896. 3 vols.
- TURNER, W. E. S. : Molecular Association. — London, Logmans, Green & Co., 1915.
- INGENIERIA I TECNOLOGIA**
- ARNAUD, D. : Manuel de Céramique Industrielle. — Paris, Dunod et Pinat, 1906.
- ARPESANI, C. : Lavorazione dei Metalli. — Milano, Hoepli, 1915. 2ª edizione.
- BARBEROT, E. : Traité pratique de Menuiserie. — Paris, Ch. Béranger, 1911.
- BEAUMONT, R. : Colour in woven Desingn. — London & New York, Whittaker & Co., 1912.
- BISCHOP, C. : Les argiles refractaires. — Paris, Dunod & Pinat, 1906.
- BURCH, E. P. : Electric traction for railway trains. — London, Me-Graw-Hill Book Co., 1911.
- CAMPAGNA, E. : La Nave subacquea. — Milano, Hoepli, 1915.
- DAVEY, N. : The Gas Turbine. — London, Constable & Co., 1914.
- DUBREUIL, M. : La Porcelaine. — Paris, Dunod.
- EMY, A. R. : Traité de l'art de la Charpenterie. — Paris, Dunod, 1873. 3 vols. i Atlas.
- ERSKINE, MURRAY J. : A handbook of Wireless Telegraphy. — London, Crosley, Lockwood & Son, 1914.
- FOUGERAT, L. : La Pelleterie et le Vêtement de fourrure dans l'Antiquité. — Paris, Béranger, 1914.
- FERRARIS, T. : Parassiti vegetali delle piante coltivate od utili. Trattato di Patologia e Terapia vegetale ad uso delle Scuole di Agricoltura. — Milano, Hoepli, 1915.
- GRAHAM CLARK, A. : Text book on Motor Car Engineering. — 1911.
- JOUAUST, R. : Le Ferro-Magnetisme. — Paris, O. Doin & Fils, 1911. [Encyclopédie Scientifique.]
- KAY THOMPSON, M. : Applied Electrochemistry. — New-York, Macmillan Co., 1911.
- KETCHUM, M. : Structural Engineers' handbook. Data for the design and construction of steel bridges and buildings. — New-York & London, Graw-Hill Book Co., 1914.
- KNIGHT, A. M. : Modern Seamanship. — New York, Van Nostrand Comp., 1914.
- LACON, L. : Construction et Réglage du Moteur à explosions appliqué à l'Automobile et à l'Aviation. — Paris, Bibliothèque Omnia.
- L'Art du Livre : Etude sur quelques-unes des dernières créations en typographie, ornementation de textes et reliure, exécutées en Europe et en Amérique. — Londres, Paris & New-York, 1914. [The Studio.]
- LE CHATELIER, H. : La Silice et les Silicates. — Paris, A. Hermann & Fils, 1914.
- LECKY, S. T. S. : Wrinkles in practical Navigation. — London, G. Philip & Son, 1915.
- LEJEUNE, E. : Manuel du Chauffournier et du Plâtrier. Quatrième édition revue et augmentée par H. de Graffigny. — Paris, Tignol. [Bibliothèque des Actualités Industrielles.]
- LOEWENSTEIN, L. & CRISSEY, C. : Centrifugal pumps. — London, Constable & Co., 1911.
- MAGNIER, M. D. : Nouveau manuel complet du Porcelanier, Faïencier, Potier de terre. — Paris, L. Mulo, 1898.
- MASMEJEAN, A. : Machines thermiques marines. — Paris, Impr. Chaize, 1915.
- MASSENET, G., VALLEREY, J. & LETALLE, A. : Grément, Manoeuvre et Conduite du navire à voiles et à vapeur. — Paris, Challamel, 1911, 1915. 2 vols.
- MAUDUIT, A. : Recherches expérimentales et théoriques sur la commutation dans les dynamos a courant continu. — Paris, Dunod et Pinat, 1912.
- MOLESWORTH, G. & H. Bridges : Pocket-book of useful Formulae and Memoranda for civil, mechanical and electrical engineers. 27th edition revised and enlarged with an Electrical supplement by Walter H. Molesworth. — London, Spon, 1915.
- MOYER, J. : Steam Turbines. — New-York, Wiley & Sons, 1914. 2ª edition.
- NICOL, G. : Ship Construction and Calculations. — Glasgow, Brovon & Son, 1912.
- OPPIZZI, P. : I più recenti progressi della Tecnica nelle Ferrovie e tramvie. — Milano, Hoepli, 1915.
- OSLET, G. : Cours de Construction. Traité de Charpente en Bois. — Paris, G. Franchon.
- PALLUCCINI, A. : Tecnica della Navigazione interna. Canali navigabili. — Milano, U. Hoepli, 1915.
- PARSHALL, H. M. & HOBART, H. M. : Electric railway Engineering. — London, A. Constable & Co., 1907.

- PICCIOLI, L. : *Selvicoltura*. — Torino, Unione Tipografica Editrice Torinese, 1915. [Nuova Enciclopedia Agraria Italiana, P. V.]
- POCH DE FELIU, J. : *L'Agriculture dans la Province de Gerona*. — Beauvais, Impr. Departementale de l'Oise, 1909.
- POMEY, J. B. : *Cours d'Electricité théorique*. — Paris, Gauthier, Villars & Co, 1914.
- POSSELT, E. A. : *Dictionary of Weaves*. — London, Low, Marston & Co.
- RAMONEDA HOLDER, A. : *Introducción al estudio del Precio de coste en la Hilatura de algodón*. — Barcelona, Sociedad general de Publicaciones, 1915.
- REED, S. J. : *Turbines applied to Marine propulsion*. — London, Constable & Co, 1913.
- ROSSI, G. : *Manuale del Costruttore navale*. — Milano, U. Hoepli, 2ª edizione, 1915.
- SCHENCK WOOLMAN, M. & BEERS MC. GOWAN, E. : *Textiles Handbook for the student and the consumer*. — New-York, The Macmillan Co, 1914.
- SEATON, A. E. : *A manual of Marine Engineering; comprising the Design, Construction and Working of Marine Machinery*. — London, Ch. Griffin & Co, 1913.
- SEATON, A. E. & ROUNTHWAITE, H. M. : *A Pocket-book of Marine Engineering rules and tables...*. — London, Griffin & Co, 1914.
- SIMPSON, G. : *The Naval Construction*. — New-York, Van Nostrand Co, 1914. 3ª edition.
- SOTHERN, J. W. : *The Marine Steam Turbine*. — London, Crosby Lockwood & Son, 1909.
- STANLEY, R. : *Text book on Wireless Telegraphy*. — Longmans, Green & Co, London, 1914.
- TAMARO, D. : *Trattato di Frutticoltura*. — Milano, Hoepli, 1915.
- THORPE, E. : *A dictionary of applied Chemistry*. — London, Longmans, Green & Co, 1912-1913. Vols.
- THOMSON, W. G. : *Tapestry Weaving in England*. — London, B. T. Batsford.
- TOMPKINS, E. : *The Science of Knitting*. — New-York, J. Wiley & Sons, 1914.
- VILMORIN-ANDRIEUX ET Co. : *Les fleurs de pleine terre comprenant la description et la culture des fleurs*. Cinquième édition. — Paris, 1909.
- BOURCARD, G. : *A travers cinq siècles de Gravures, Les estampes célèbres rares ou curieuses. 1350-1903*. — Paris, G. Rapilly, 1903.
- BREYMAN, G. A. : *Trattato generali di Costruzioni civili, con cenni speciali intorno alle costruzioni grandiose*. — Milano, F. Vallardi, 5 vols.
- BRONGNIART, A. : *Traité des Arts Céramiques, ou des Poteries, considérées dans leurs histoire, leur pratique et leur théorie*. 3ª édition. — Paris, P. Asselin, 1877. 2 vols. i Atlas.
- BUTLER, A. J. : *The ancient coptic churches of Egypt*. — Oxford, at the Clarendon Press, 1884. 2 vols.
- COTARELO MORI, E. : *Diccionario biográfico bibliográfico de Calígrafos españoles*. — Madrid, Tip. Rev. de Arch, Bibl. y museos, 1914. Tomo I.
- CRAIG, E. G. : *Towards a New Theater*. — London & Toronto, J. M. Dent & Lons, 1913.
- DELTEIL, L. : *Manuel de l'Amateur d'Estampes du XVIIIe siècle*. — Paris, Dorbon Aîné.
- DICK, S. : *Arts et Metiers de l'ancien Japon*. — Bruxelles & Paris, Vromant & Co, 1914.
- FERRARI, G. : *Il Legno nell'Arte italiana*. — Milano, Hoepli.
- GEFFROY, G. : *Les Musées d'Europe. La Sculpture au Louvre*. — Paris, Nilsson.
- GOTCH, J. A. : *Early Renaissance Architecture in England. An historical and descriptive account of the Tudor, Elizabethan, and Jacobean periods, 1500-1625*. Second edition revised. — London, Batsford, 1914.
- GUIMET, E. : *Les portraits d'Antinoé au Musée Guimet*. — Paris, Hachette & Co.
- KOESTER, Frank : *Modern City Planning and Maintenance*. — London, M. Bride, Nast & Co, 1915.
- L'Architecture romane en France*. — Paris, Hachette & Co, 1911.
- LEMONNIER, C. : *L'Ecole belge de Peinture, 1830-1905*. — Bruxelles, G. van Oest & Co, 1906.
- LEE, V. : *L'Art de la Poterie. Japon-France par un Potier*. — Paris, Charpentier et Fasquelle, 1913.
- MESNIL, J. : *L'Art au Nord et au Sud des Alpes à l'époque de la Renaissance. Etudes comparatives*. — Bruxelles & Paris, G. van Oest & Co, 1911.
- MOREAU, NELATON, E. : *La Cathédrale de Reims*. — Paris, Lib. Centrale des Beaux-Arts, 1915.
- NEBOT, F. de P. : *Dibuix de croquis i d'istil·litació*. — Escola d'Istiu de Barcelona, 1915. [Mancomunitat de Catalunya.]
- PICA, V. : *Arte ed Artisti nella Svezia dei giorni nostri*. — Milano, Bertelli & Tuminelli, 1915.
- ROGER-MILES, L. : *Comment discerner les Styles du XIIIe au XIXe siècles*. — Paris, Rouveyre.
- ROSENTHAL, L. : *La Gravure*. — Paris, H. Laurens, 1909.
- TAPPER, T. & GOETSCHUS, P. : *An illustrated History of the Music*. — London, Murray, 1915.
- THODE, Henry : *Saint François d'Assise et les Origines de l'Art de la Renaissance en Italie*. —

ARQUITECTURA I BELLES ARTS

- AGACHE, Auburtin & Redon : *Comment reconstruire nos cités détruites. Notions d'Urbanisme s'appliquant aux villes, bourgs et villages*. — Paris, A. Colin, 1915.
- ARNAUD D'AGNEL, G. : *Le Meuble*. — Paris, L. Laveur, 1913. 2 vols. [Arts et Industries artistiques de la Provence.]
- BARBEROT, E. : *Traité de constructions civiles*. Quatrième édition. — Paris et Liège, Ch. Béranger, 1912.
- BLOMFIELD, R. : *The formal garden in England*. — London, Macmillan and Co, 1901.

- Paris, H. Renouard. 2 vols. [Les Etudes d'Art à l'Etranger.]
- THOMSON, A. : A handbook of Anatomy for Art students. — Oxford, At the Clarendon Press, 1915.
- Treſor de l'Art belge au xvii siècle : Mémorial de l'Exposition d'Art ancien à Bruxelles en 1910.* — Bruxelles & Paris, G. van Oest & Cie. — 1912-1913. 2 Vols.
- WRIGHT, Thomas : Histoire de la Caricature et du Grotesque, dans la Littérature et dans l'Art. Trad. par Octave Sachot. — 2e édition. — Paris, A. Delahays, 1875.

LITERATURA

- BÉDIER, J. : Les Fabliaux. — Paris, Champion, 1911.
- BERTONI, G. : I trovatori d'Italia (Biografia, testi traduzioni, note). — Modena, Orlandini, 1915.
- BRÜCKNER, A. : A Literary history of Russia. Edited by Ellis H. Minns, Translated by H. Havell. — London & Leipzig, Fisher Unwin, 1908.
- CARMAN, B. : Sappho : One hundred lyrics. — London, Chatto & Windus, 1911.
- COCCHIA, E. : Introduzione storica allo Studio della Letteratura latina. — Bari, G. Laterza & Figli, 1915.
- COTARELO MORI, E. : Bibliografía de las controversias sobre la Licitud del Teatro en España. — Madrid, Tip. de Rev. de Arch., Bibl. Museos, 1904.
- FARAL, E. : Les Jongleurs en France au Moyen age. — Paris, Champion, 1910.
- HAIGH, A. E. : The Attic Theatre. — Oxford, at the Clarendon Press, 1907.
- JEANROY, A. : De nostribus medii aevi poetis qui primum lyrica Aquitaniae carmina imitati sint. — Paris, Hachette, 1889.
- OVIDI : Stories from Ovid's Metamorphoses. Chosen and edited by D. A. Slater. — Oxford, at the Clarendon Press, 1910.
- PICHON, R. : Les sources de Lucain. — Paris, Leroux, 1912.
- Les derniers écrivains profanes. — Paris, Leroux, 1906.
- SODEN, H. : Urchristliche Literaturgeschichte. — Berlin, A. Duncker, 1905.
- VASCHALDE, Henry : Histoire des Trouvadors du Vivarais, du Gévaudan et du Dauphiné. — Paris, Maisonneuve & Leclerc, 1889.
- WIESE, B. & PÉRICOPO, E. : Storia della Letteratura italiana delle origini ai giorni nostri. — Torino, Ditta Pomba, 1904.
- WÜNSCHE, A. : Die Schönheit der Bibel. — Leipzig, E. Pfeiffer, 1906.

ARQUEOLOGÍA

- DUSSAND, R. : Les civilisations préhelléniques dans le Bassin de la Mer Egée. — Paris, Geuthner, 1914. 2 éd.

- EVANS, A. : Scripta Minoa. — Oxford, Clarendon Press, 1909.
- FLINDERS PETRIE, W. M. : The royal tombs of the first dynasty. — London, Offices of the Egypt Exploration Fund, 1900-1911. 2 vols.
- FOWLER, H. N. & WHEELER, J. R. : A handbook of Greek Archaeology. — New-York, Cincinnati & Chicago, American Book Co.
- FROTHINGHAM, A. L. : Roman cities in Northern Italy and Dalmatia. — London, J. Murray, 1910.
- GAUCKLER, P. : Le Sanctuaire syrien du Janicule. — Paris, A. Picard & fils, 1912.
- MACÍAS LIANEZ, M. : Mérida monumental y artística (Bosquejo para su estudio). — Barcelona, La Neotipia, 1913.
- MARMORA, Alberto della : Sopra alcune antichità sarde, ricavate da un manoscritto del xv secolo. — Torino, Stamperia Reale, 1853.
- MASPERO, G. : Etudes égyptiennes. — Paris, Impr. Nationale, 3 vols.
- MORGAN, J. : Mission scientifique en Perse. — Paris, E. Leroux, 1894-1904.
- PONTREMOLI, E. & HAUSOULLIER, B. : Didymes: Fouilles de 1895-1896. — Paris, E. Leroux, 1904.
- POTHIÉ, G. : Les Tumulus du Plateau de Ger. — Paris, H. Champion, 1900.
- SIMÕES, A. F. : Introdução à Archeologia da Península Iberica. — Lisboa, Lior Ferreira, Parte I, 1878.

HISTORIA I GEOGRAFÍA

- AVRIA, V. : Historia cronológica degli signori Vicerè di Sicilia. — Palermo, P. Coppola, 1697.
- BARRAQUER, C. : Las Casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo xix. — Barcelona, Tip. Fr. Altés y Alabart, 1906. 2 vols.
- BLANQUIÈRE : Examen historique de la Révolution espagnole. — Paris, Rosa, 1823. 2 vols.
- CAPEFIGUE, B. : Récit des opérations de l'armée française en Espagne, sous les ordres de S. A. R. M^r. Duc d'Angoulême. — Paris, A. Egron, 1823.
- Colección de Documentos inéditos, relativos al descubrimiento, conquista y organización de las antiguas posesiones españolas de Ultramar.* 2ª Serie publicada por la R. Academia de la Historia. — Madrid, Rivadeneyra, 1885-1899. 6 vols.
- CORRIDORE, F. : Storia documentata della Popolazione di Sardegna (1479-1901). — Torino, C. Clausen, 1902.
- DELAVILLE LE ROUX, J. : Cartulaire general de l'Ordre des Hospitaliers de S. Jean de Jérusalem. — Paris, E. Leroux, 1894-1906. 4 vols.
- FÉROTIN, M. : Recueil des Chartes de l'Abbaye de Silos. — Paris, Imprimerie National, 1897.
- Foy, General : Histoire de la Guerre de la Péninsule sous Napoleon précédée d'un tableau Po-

- litique et Militaire des Puissances belligerantes. Publiée par Mme. La Comtesse Foy. — Paris, Boudoin Frères, 1827. 4 vols.
- FOX-DAVIES, A. Ch. : The Book of Public Arms. — London, Jack, 1915.
- FRANKLIN, Alfred : La vie privée aux temps des premiers Capétiens. — Paris, Emile Paul, 1911. 2 vols.
- FRATI, L. : La vita privata di Bologna dal secolo XIII al XVII; con appendice di documenti inediti e 16 tavole illustrate. — Bologna, N. Zamichelli, 1900, [Biblioteca Storica Bolognese.]
- HILL, G. F. : Sources for Greek history between the Persian and Peloponnesian Wars. Collected and arranged by G. F. Hill. Second Issue. — Oxford, Clarendon Press, 1907.
- HUME, M. : La Cour de Philippe IV et la décadence de l'Espagne (1621-1665). Trad. de l'Anglais par J. Condamin & P. Bonnet. — Paris, Perrin & Co, 1912.
- JONES, J. : Histoire de la guerre d'Espagne et de Portugal pendant les années 1807 à 1813, plus la Campagne de 1814 dans le midi de la France, par le Colonel sir John Jones, avec des Notes et des Commentaires par M. Alph. de Beauchamp. — Paris, Germain Mathiot, 1819. T. I, II.
- KÖNIG, E. : Geschichte des Reiches Gottes bis auf Jesus Christus. — Berlin, M. Warneck, 1908.
- La Guerra del Vespro siciliano. : Un periodo delle Istorie Siciliane del secolo XIII. — Lugano, 1852. 2 vols.
- NICCOLINI, G. B. : Vespro Siciliano, storia inedita di G. B. Niccolini pubblicata per cura di Conrado Gargioli. — Milano-Firenze, 1882.
- PAZ, I. : Archivo general de Simancas : Catálogo IV, Secretaría de Estado. (Capitulaciones con Francia y negociaciones diplomáticas de los Embajadores de España en aquella corte; seguido de una Serie cronológica de estos) — Madrid, Revista de Archivos, Bibl. y Museos, 1914. I, 1265-1714. 1914. [Centro de Estudios Históricos.]
- PELLOT, J. : Mémoire sur la campagne de l'Armée Française dite des Pyrénées, en 1813 et 1814. — Bayonne, Gosse, 1818.
- PINNA, M. : Il Magistrato Civico di Cagliari. Estratto dall'Archivio Storico Sardo, 1913-1914. Cagliari, Società Tipografica Sarda, 1914.
- PONS BOIGUES, F. : Ensayo bio-bibliográfico sobre los historiadores y Geógrafos arábigo-españoles. — Madrid, Tip. de S. Francisco de Sales, 1898.
- RAHDEN, W., Baron von : Aus Spaniens Bürgerkrieg, 1833-1840. — Berlin, Verlag der Deckerschen Geheimen, 1851.
- RIBA GARCÍA, C. : El Consejo Supremo de Aragón en el reinado de Felipe II. Estudio y transcripción de los documentos originales e inéditos de este Consejo, existentes en el Museo Británico. — Valencia, Tip. Moderna, 1914. [Centro de Estudios Históricos.]
- RIGEL, F. X. : Der siebenjährige Kampf auf der Pyrenäischen Halbinsel vom Jahre 1807 bis 1814. — Rastatt, 1819-1821. 3 vols.
- Die Belagerung von Valencia durch die Franzosen während des Befreiungskrieges der Spanier vom Jahre 1808 bis 1814. — Carlsruhe & Baden, D. R. Marx, 1824.
- Kampf um Tarragona während des Befreiungskrieges der Catalonier vom Jahre 1808 bis 1814. — Rastatt, 1823.
- ROCCA, M. : Mémoires sur la guerre des français en Espagne. Seconde édition. — Paris, J. Gatti, 1814.
- RUBÍ I LLUCH, A. : Contribució a la biografia de l'Infant Ferrán de Mallorca. — Barcelona, «L'Avenç», 1915.
- SARTHOU CARRERES, C. : Provincia de Castellón. — Barcelona, A. Martin. [Geografía general del reino de Valencia, dirigida por F. Carreras.]
- SCHÜRER, E. : Geschichte des Jüdischen Volkes im Zeit alter Jesu Christi. — Leipzig, Hinrichs'sche Buchhandlung, 1901-1911. 3 vols.
- SERRANO, L. : Correspondencia diplomática entre España y la Santa Sede, durante el Pontificado de S. Pio V. — Madrid, 1914 (Roma, Imp. del Instituto Pio IX). 3 vols. [Escuela Española en Roma.]
- SITAILO, F. : Della Storia di Catalogna, doppo l'ingresso de Mori. — Palermo, 1665, 1667. 2 vols.
- SOLÁ, F. : Nostra Senyora de Cabrera. — Barcelona, Editorial Ibérica, 1915.
- THIRLMERE, ROWLAND : Letters from Catalonia and other parts of Spain. — London, Hutchinson & Co, 1905. 2 vols.
- TOMACELLI, D. : Storia de reami di Napoli e Sicilia del 1250 al 1303. — Napoli, Tip. Ferrandese, 1846-1847. 2 vols.
- VASAEUS, Joannes, & TARAPHA, Franciscus : Berum Hispaniae memorabilium Annales. — Coloniae, Apud L. Aleatorium & Haeredes J. Soteris, 1577.
- VITIGNANO, Cornelio : Cronica del Regno di Napoli. — Napoli, Gio. Jac. Carlino & A. Pace, 1595.
- YAH' LA IBN KHALDOÛN (ABOU ZAKARYA) : Histoire des Beni'Abd El-Wâd, rois de Tlemcen (Regne d'Abou H'amonou Moussa II.) Texte arabe édité d'après quatre manuscrits par Alfred Bel avec la collaboration de Si-l'Ghoûtsi Bonali. — Alger, Fontana, 1904, 1911, 1913. 3 vols.
- WACHSMUTH, Curt. : Die Stadt Athen im Alterthum. — Leipzig, Teubner, 1874-1890. 2 vols.
- WOOD, C. W. : Letters from Majorca. — London, Beutley & Son, 1888.